

TÜRKİYE'NİN 12 CUMHURBAŞKANI: KURULUŞ TAN GÜNÜMÜZE

Seyit TALO
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi 4.Sınıf

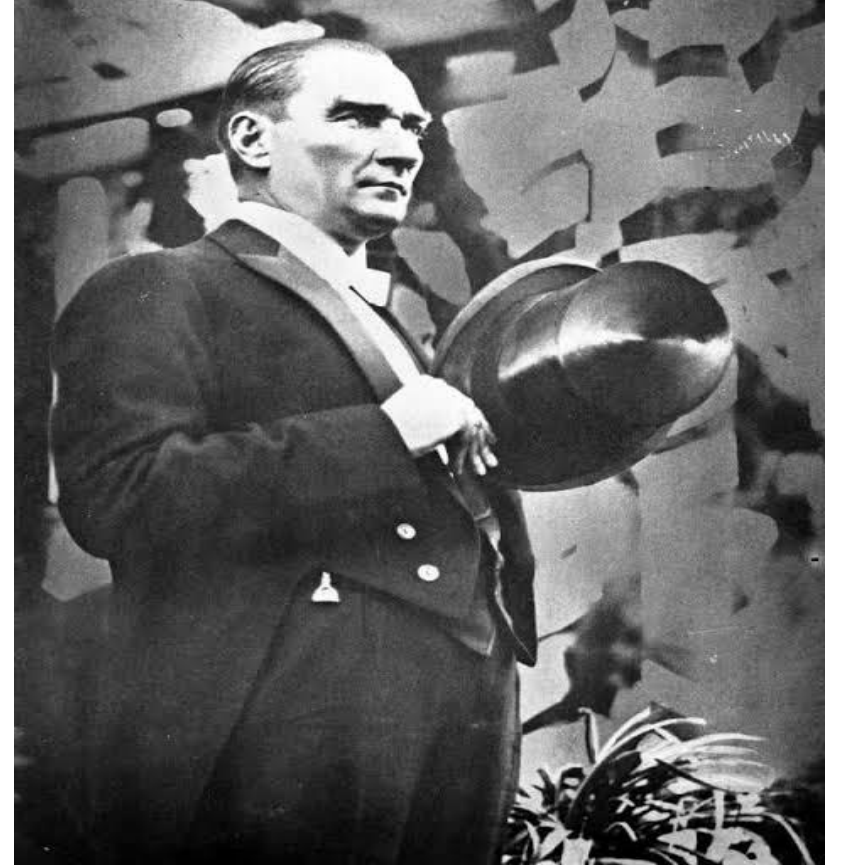
Bu tezde , Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar görev yapmış on iki cumhurbaşkanının biyografilerini ve dönemlerindeki önemli gelişmeleri, tarafsız bir bakış açısıyla ele almaktadır. Her bir liderin devlet başkanı olarak Türkiye'nin siyasi, tarihi,kültürel ve idari yapısına yaptığı katkılar değerlendirilmiştir.

1-) MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

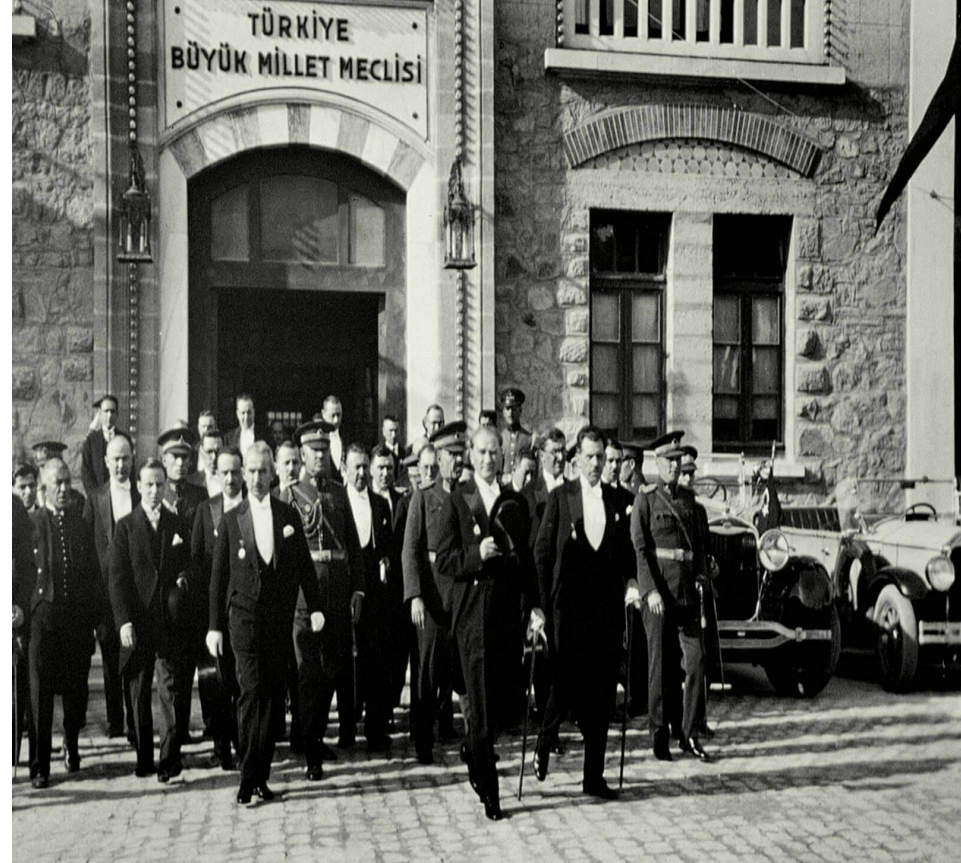
GÖREV SÜRESİ

29 EKİM 1923 10 KASIM 1938

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu ve İlk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, 1881 yılında Selanik'te doğmuştur. Manastır Askerî Lisesi'ni bitirdi. 1902 yılında Kara Harp Okulu'ndan, 1905 yılında Harp Akademisi'nden mezun oldu. Orduda çeşitli vazifeler aldı. 1913 yılında Sofya'da Ataşe Militer olarak bulundu. Askerî eğitimin ardından Osmanlı Ordusu'nda görev yapmış, Birinci Dünya Harbi sırasında, Çanakkale Muharebelerinde, Tümen Komutanı olarak görev yapıı. 1916 yılından itibaren, Doğu ve Güney cephelerinde Kolordu ve Ordu Komutanlığı yaptı. Bitlis ve Muş'u düşman işgalinden kurtaran kuvvetlerin başındaydı. Filistin ve Suriye cephelerinde görev aldı.

Sevr Anlaşması hükümlerine dayanılarak ülkenin yabancılar tarafından işgali üzerine, son Osmanlı padişahı Vahdettin tarafından Anadolu'ya gönderildi. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak Türk millî mücadelesini başlattı. Amasya Genelgesi, Sivas ve Erzurum Kongrelerini topladı. Askerî görevlerinden istifa ederek 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni topladı. Meclis Başkanı seçildi. 5 Ağustos 1921'de Başkomutanlık görevini üstlenerek Anadolu'nun Yunan işgalinden kurtarılması için mücadeleye devam etti. Sakarya Meydan Savaşı'nı kazandı. 19 Eylül 1921'de Meclis tarafından kendisine Mareşal ve geleneksel Gazi ünvanı verildi.

26 Ağustos 1922'de işgalci Yunan kuvvetlerine karşı Büyük Taarruz'u başlattı. Beş gün sonra 30 Ağustos 1922'de de Başkomutanlık Meydan Savaşı'nı kazanıldı. Lozan Barış Konferansı'ndan sonra, 11 Ağustos 1923'de toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yeniden Başkan olarak seçildi. 9 Eylül 1923'de kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nin Genel Başkanlığı'na seçildi.

Cumhuriyetin ilanından sonra 29 Ekim 1923'te TBMM tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı seçilmiştir.

1938'deki ölümüne dek arka arkaya 4 kez cumhurbaşkanı seçilen Atatürk, bu görevi en uzun süre yürüten cumhurbaşkanı oldu.

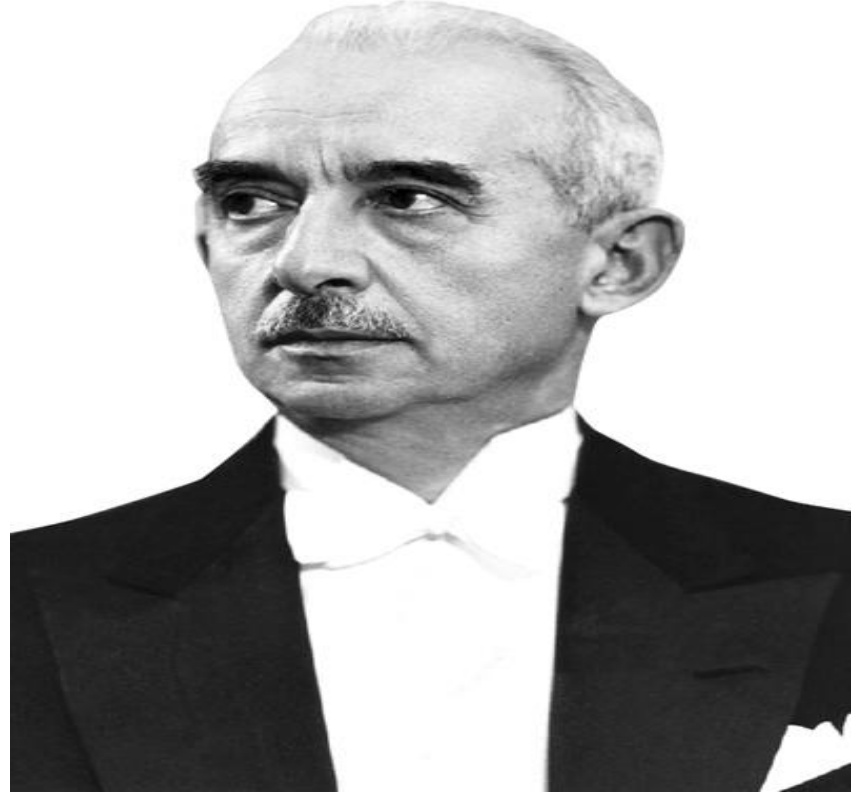
2-) İsmet İnönü

GÖREV SÜRESİ

11 KASIM 1938 - 22 MAYIS 1950

1884 yılında izmir'de doğdu. ilk ve orta öğrenimini Sivas' ta tamamladıktan sonra Mühendishane idadisini (Askerî Lise) bitirdi.1910-1913 yılları arasında Yemen isyanı'nın bastırılması harekâtına katıldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Kafkas Cephesi'nde Kolordu Komutanı oldu.Suriye Cephesi'nde savaştı; Millî Mücadele sırasında Mustafa Kemal Atatürk'le birlikte çalıştı.1920'den sonra Batı Cephesi Komutanı olarak Çerkez Ethem kuvvetleriyle çatıştı.

İnönü Savaşı ile tuğgeneral rütbesine yükselen İsmet paşa, Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruz'dan sonra kazanılan zafer üzerine Mudanya Ateşkes toplantısında Büyük Millet Meclisi'ni temsil etti. 1922'de hariciye vekili oldu. Gençlik yıllarından beri edindiği diplomatik müzakere tecrübesi nedeniyle Lozan Barış Konferansı'na Dışişleri Bakanı ve Türk heyeti başkanı olarak gönderildi.

Cumhuriyetin ilânından sonra 1923–1924 yıllarında ilk hükûmette başbakan olarak görev aldı, aynı zamanda Halk Fırkası Genel Başkan Vekilliği'ni üstlendi. 1934'te Soyadı Kanunu çıktığında Atatürk'ün verdiği İnönü soyadını alan İsmet Paşa, başbakanlık görevini 1925–1937 yılları arasında da sürdürdü. Atatürk'ün ölümünden sonra 1938 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin ikinci cumhurbaşkanı olarak seçildi. II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'yi savaş felâketinin dışında tutmayı başaran İnönü, savaştan sonra çok partili siyasi rejime geçilmesinde etkili oldu.

1950 genel seçimlerinden sonra CHP, iktidarı Demokrat Parti'ye bırakırken, İsmet İnönü de 1960 yılına kadar ana muhalefet partisi genel başkanlığı yaptı. 27 Mayıs askerî müdahalesinden sonra Kurucu Meclis üyeliğine seçildi ve 10 Kasım 1961 tarihinde başbakanlığa atandı. 1965 yılında bu görevden ayrıldıktan sonra milletvekili olarak siyasi yaşamını sürdürdü. 25 Aralık 1973 tarihinde vefat etti.

3-) MAHMUT CELAL BAYAR

GÖREV SÜRESİ

22 MAYIS 1950 - 27 MAYIS 1960

1883 yılında Bursa Gemlik ilçesinin Umurbey köyünde doğdu. İlk ve orta öğreniminden sonra memuriyet hayatına atıldı. Hukuk ve bankacılık alanında memuriyet görevlerinde bulundu. 1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra İttihat ve Terakki çalışmalarına katıldı. Bu cemiyetin İzmir Şubesi Genel Sekreterliğini yaptı.

12 Ocak 1920'de toplanan son Osmanlı Mebusan Meclisi'ne Saruhan Sancağı Milletvekili olarak katıldı. Türk Millî Mücadelesinin başlaması ile birlikte Anadolu'ya geçerek bu harekete fiilen katıldı. Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne İzmir milletvekili olarak girdi. Mart 1924'te Mübadele, İmar ve İskan Bakanlığına atandı. Temmuz 1924'te bu görevinden istifa etti. 1924 yılında İş Bankası'nın kurulmasında önemli rol oynadı ve 1932'ye kadar genel müdürlüğünü yaptı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda politika becerisi ve iktisatçı kimliği ile parladı. 1932'de İktisat Bakanlığı'na getirilen Bayar, 1937'ye kadar bu görevde kaldı. Ayrıca 1937–1939 yılları arasında başbakanlık yaptı. Daha sonra siyasî yaşamını İzmir milletvekili olarak sürdürdü.

Çok partili siyasî yaşamın başlaması üzerine 1946 yılında Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan ile birlikte Demokrat Parti'yi kurdu ve başkanlığa getirildi. Partisinin 1950 seçimlerini kazanmasından sonra 22 Mayıs 1950'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce Türkiye'nin üçüncü Cumhurbaşkanı seçildi. 10 yıl boyunca sürdürdüğü bu görevden 27 Mayıs askerî müdahalesi ile 1960 yılında uzaklaştırılan Mahmut Celal Bayar, 15 Eylül 1961'de Yassıada Mahkemesi tarafından idama mahkûm edildi. Cezası daha sonra müebbet hapse çevrilerek Yassıada'dan Kayseri Bölge Cezaevi'ne nakledilen Bayar, 7 Kasım 1964'te rahatsızlığı nedeniyle serbest bırakıldı.

22 Ağustos 1986 günü İstanbul'da vefat etti.

4-)CEMAL GÜRSEL

GÖREV SÜRESİ

27 MAYIS 1960 - 28 MART 1966

1895 yılında Erzurum'da doğdu. İlk öğrenimini Ordu ilinde yaptı. Daha sonra öğrenimini Erzincan ve İstanbul'da askerî öğrenci olarak sürdürdü. 1915-1917 yıllarında Topçu Subayı olarak Çanakkale Savaşlarına katıldı. Filistin ve Suriye cephesinde bulundu.

İstiklal Harbinin Batı cephesindeki bütün savaşlarına katıldı. 1929 yılında Harp Akademisi'ni bitirdi. 1946 yılından itibaren Orgenerallik rütbesi dahil çeşitli general rütbelerinde hizmet yaptı. 1958 yılında Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na atandı.

27 Mayıs 1960 harekâtının lideri olarak kabul edildi. Yeniden demokratik düzene dönülmesinde ve 1961 Anayasası'nın hazırlanmasında önemli rol oynadı. Halk oyuna sunulan ve kabul olunan bu Anayasa gereğince, 10 Ekim 1961 tarihinde yapılan seçimlerden sonra teşekkül eden Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin dördüncü Cumhurbaşkanı olarak seçildi. 1966 yılında başlayan rahatsızlığının devamı ve görevini engellemesi üzerine, TBMM kararıyla cumhurbaşkanlığı görevine son verildi. 14 Eylül 1966 tarihinde vefat etti.

5-)CEVDET SUNAY

GÖREV SÜRESİ

28 MART 1966 - 28 MART 1973

1899 yılında Trabzon'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzurum, Kerkük, Edirne ve Kuleli Askerî Lisesi'nde yaptı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, 1917 yılında, subay adayı olarak eğitim kampına katıldı. Aynı yıl Filistin cephesinde görev aldı.

1918 yılında Mısır'da İngilizlere esir düştü. Esaretten döndükten sonra, Kurtuluş Savaşı'na katılarak, Güney cephesinde görev aldı. Sonradan Batı cephesinde görevini sürdürdü.

1930 yılında ise Harp Akademisi'ni bitirdi. 1949'dan sonra generallik rütbelerinde görev yapan Cevdet Sunay, 1960 yılında Genelkurmay Başkanlığı'na atandı. Cema Gürsel'in rahatsızlığı sebebiyle cumhurbaşkanlığı görevinin sona ermesi üzerine 28 Mart 1966'da Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin beşinci cumhurbaşkanı seçildi. Yedi yıllık görev süresini tamamladıktan sonra 1973 yılında cumhurbaşkanlığından ayrıldı.

Cevdet Sunay 22 Mayıs 1982'de vefat etti.

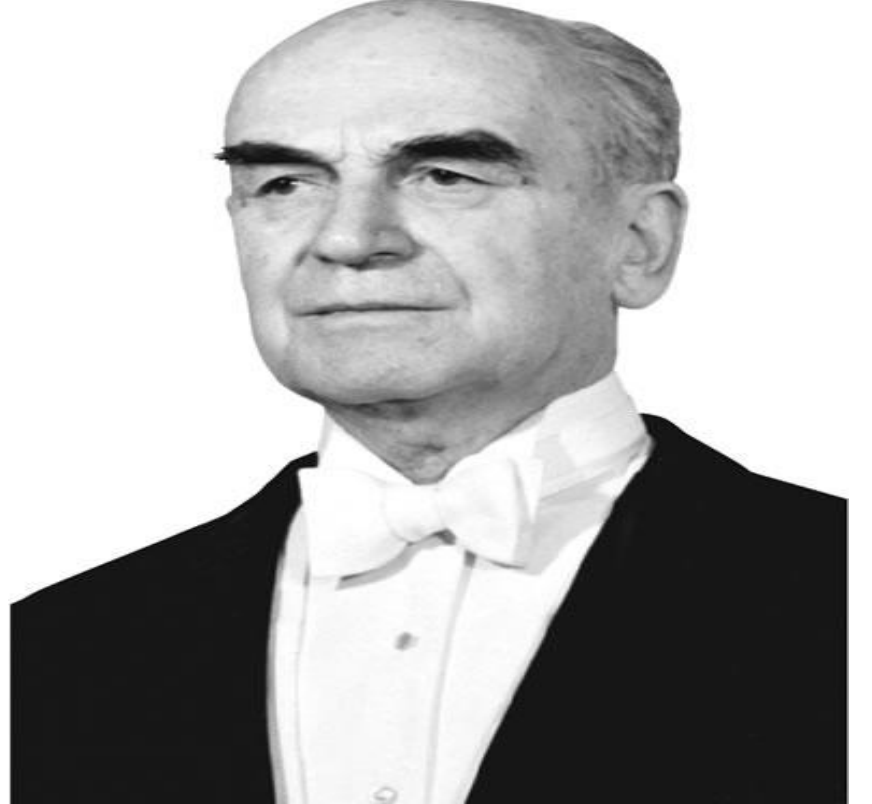

6 -) FAHRİ KORUTÖRK

GÖREV SÜRESİ

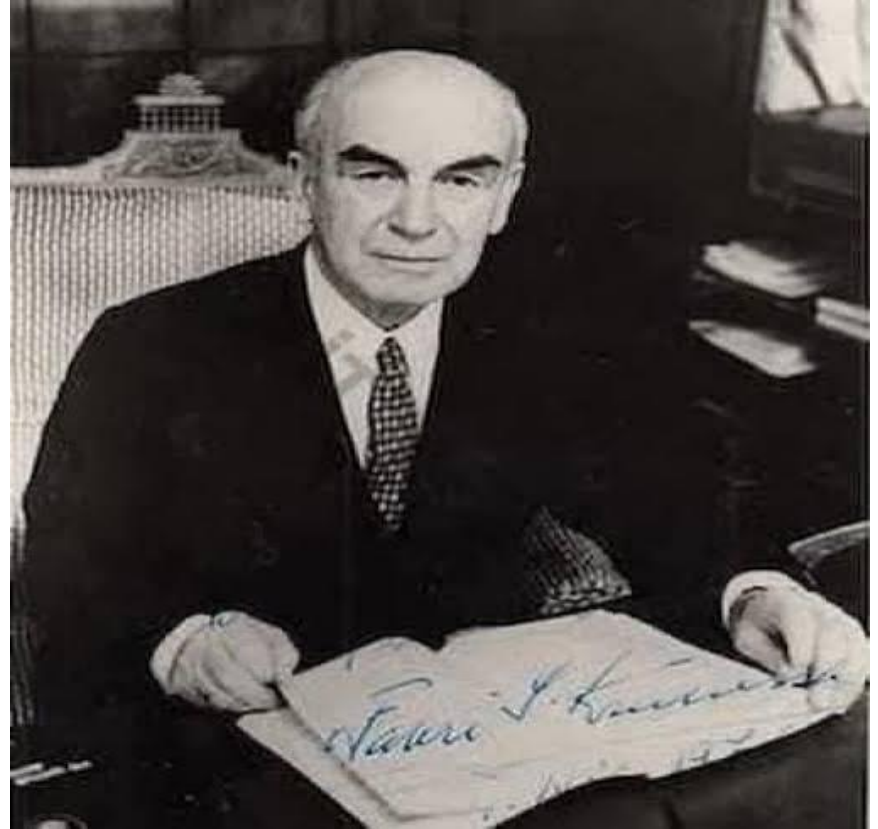
6 NİSAN 1973 - 6 NİSAN 1980

1903 yılında İstanbul'da doğdu. 1916 yılında Bahriye Mektebi'ne girdi. 1923 yılında Deniz Harp Okulu'nu, 1933 yılında Deniz Harp Akademisi'ni bitirdi. Deniz Kuvvetleri'nin çeşitli kademelerinde görev aldı. Roma, Berlin ve Stokholm'de Deniz Ataşesi olarak hizmet verdi. 1936'da Montrö Boğazlar Konferansı'na askerî uzman olarak katıldı. 1950 yılında amiralliğe yükseldi. Oramiralliğe kadar çeşitli rütbelerde komuta görevleri yaptı. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı görevinden 1960 yılında emekli olduktan sonra Moskova Büyükelçiliği'ne atandı. Ardından Madrid Büyükelçiliğine getirildi. 1965'te istifa ederek Türkiye'ye döndü.

1973 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce Türkiye Cumhuriyeti'nin altıncı cumhurbaşkanı seçildi. 1980 yılında yedi yıllık hizmet süresi tamamlandığından cumhurbaşkanlığı görevinden ayrıldı.

12 Ekim 1987'de vefat etti.

7-)KENAN EVREN

GÖREV SÜRESİ

9 KASIM 1982 - 9 KASIM 1989

1918 yılında Manisa ilinin Alaşehir ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Alaşehir, Manisa, Balıkesir ve İstanbul'da sürdürdü ve Maltepe Askerî Lisesi'nden mezun oldu.

1938 yılında Kara Harp Okulu'nu, 1949 yılında Harp Akademisi'ni bitirdi. Topçu subayı ve Kurmay subay olarak Silahlı Kuvvetler'in çeşitli kademelerinde görev yaptı. Dokuzuncu Kore Türk Tugayı'nda, önce Harekât ve Eğitim Şube Müdürlüğü; sonradan Kurmay Başkanlığı görevlerinde bulundu. Tuğgeneralliğe yükseldiği 30 Ağustos 1964 gününden itibaren, Silahlı Kuvvetler'in bütün komuta kademelerinde ve üst rütbelerde görevini sürdürerek, Ordu Komutanlığı ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan sonra, 7 Mart 1978 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı'na atandı.

12 Eylöl 1980 tarihinde yapılan askeri müdahale ile, diğer görevleri yanında Devlet Başkanlığı görevini de üstlendi. 7 Kasım 1982 tarihinde halk oyuna sunulan ve kabul olunan Anayasa ile, Türkiyenin 7. Cumhurbaşkanı olarak göreve başladı. 9 Kasım 1989 tarihinde, görev süresini tamamlayarak Cumhurbaşkanlığı'ndan ayrıldı.

9 Mayıs2015'te vefat etti.

8-) TURGUT ÖZAL

GÖREV SÜRESİ

9 KASIM 1989 - 17 NİSAN 1993

1927 yılında Malatya'da doğdu. 1950 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Mühendisliği bölümünü bitirdi. Elektrik İşleri Etüd İdaresinde görevlendirildi. 1952 yılında mühendislik ekonomisi alanında uzmanlık eğitimi için ABD'ye gönderildi. Türkiye'ye döndükten sonra Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Müdür Yardımcılığı'na atandı. Bu görevinden sonra Bir süre Başbakanlık Teknik Uzmanlar Kurulu Üyesi olarak çalıştı ve 1967-71 yılları arasında da Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı görevini yürüttü.

1971-1973 tarihleri arasında Dünya Bankası'nda danışman olarak çalıştı. Türkiye'ye döndükten sonra 1979 yılı sonlarına doğru Başbakanlık Müsteşarı olarak atandı. 12 Eylül 1980 müdahalesinden sonra kurulan hükûmete ekonomik işlerden sorumlu Başbakan Yardımcısı olarak atandı. 1982 yılında bu görevinden istifa etti. 1983 yılında Anavatan Partisi'ni kurdu ve aynı yıl yapılan genel seçimlerde partisinin başarılı olması üzerine hükûmeti kurmakla görevlendirildi ve böylece Türkiye'nin 19. Başbakanı oldu. 1987 yılında yapılan seçimler sonrasında tekrar hükûmet kurdu ve başbakan olarak görev yaptı. 31 Ekim 1989'da TBMM tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin 8. Cumhurbaşkanı olarak seçildi. 17 Nisan 1993 tarihinde geçirdiği bir rahatsızlık sebebiyle görevi sırasında vefat etti.

9-) SÜLEYMAN DEMİREL

GÖREV SÜRESİ

16 MAYIS 1993 - 16 MAYIS 2000

1 Kasım 1924' te Isparta'nın Atabey ilçesinde doğdu. İlköğrenimini ortaokul ve liseyi Isparta'da tamamladı. Şubat 1949'da İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'nden mezun oldu.1954 yılında Devlet Su İşleri Barajlar Dairesi Başkanlığı'na, 1955 yılında da Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne atandı. 1960–1962 yıllarında serbest müşavir ve mühendis olarak çalıştı. Orta Doğu Teknik Üniversitesinde öğretim görevlisi oldu.10 Ekim 1965 genel seçimlerinde Isparta Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girdi ve seçimlerde Adalet Partisi'nin tek başına iktidar olması üzerine Türkiye'nin 12. Başbakanı olarak hükûmeti kurdu. Süleyman Demirel 4 yıl süren bu hükûmetten sonra 1969, 1970, 1975, 1977 ve 1979 yıllarında 5 kez daha hükûmet kurdu.

12 Eylül 1980'de gerçekleşen askerî müdahale üzerine görevden uzaklaştırıldı ve yedi yıl yasaklı olarak siyaset dışı kaldı. 6 Eylül 1987'de yapılan halk oylaması ile siyasî yasaklar kaldırılınca Süleyman Demirel 29 Kasım 1987'de yapılan genel seçimlerde Isparta milletvekili olarak yeniden TBMM'ye girdi. 1991 yılında tekrar başbakan oldu. 16 Mayıs 1993'te, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı seçildi. 16 Mayıs 2000 günü görev süresini tamamlayarak cumhurbaşkanlığından ayrıldı.

Süleyman Demirel, 17 Haziran 2015 günü 91 yaşında vefat etti.

10-) Ahmet Necdet SEZER

Görev Süresi: 16 Mayıs 2000 - 28 Ağustos 2007

1941'de Afyon'da doğdu. 1958 yılında Afyon Lisesi'ni, 1962'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Aynı yıl Ankara'da hâkim adayı olarak göreve başladı. Sezer, sırasıyla Dicle ve Yerköy Hâkimlikleri ile Yargıtay Tetkik Hâkimliği görevlerinde bulundu. Medeni Hukuk alanında 1977-1978'de Ankara Hukuk Fakültesi'nde yüksek lisans öğrenimi yaptı.

1983'te Yargıtay üyeliğine seçildi. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Üyesi iken Yargıtay Genel Kurulu'nca belirlenen üç aday arasından cumhurbaşkanı tarafından 1988'de Anayasa Mahkemesi asıl üyeliğine atandı. Sezer, 6 Ocak 1998'de Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na seçildi.

5 Mayıs 2000'de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin onuncu cumhurbaşkanı olarak seçildi. 16 Mayıs 2000'de başladığı görevini 28 Ağustos 2007 tarihinde tamamladı.

11-)Abdullah GÜL

Görev Süresi: 28 Ağustos 2007 - 28 Ağustos 2014

29 Ekim 1950'de Kayseri'de doğdu. Öğrenimini Kayseri Lisesi ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde yaptı. Aynı fakültede başladığı doktora çalışmaları için iki yıl İngiltere'de kaldı ve 1983'te İstanbul Üniversitesi'nden Doktor unvanı aldı.Sakarya Üniversitesinde ekonomi dersleri verdi.1991 – 2007 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde beş dönem Kayseri Milletvekilliği yaptı.1996'da kurulan 54. Hükümet'te Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü olarak görev aldı.

2003 – 2007 yılları arasında 59. Hükümet döneminde Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı olarak görev yaptı.

28 Ağustos 2007 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türkiye'nin onbirinci Cumhurbaşkanı olarak seçildi.

28 Ağustos 2014'e kadar Türkiye cumhurbaşkanlığı görevini sürdürmüştür.

12-) Recep Tayyip Erdoğan

Aslen Rizeli olan Recep Tayyip Erdoğan, 26 Şubat 1954'te İstanbul'da doğdu. 1965 yılında Kasımpaşa Piyale İlkokulu'ndan, 1973 yılında ise İstanbul Kartal İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. Üniversiteyi Marmara Üniversitesi İktisadî ve Ticarî Bilimler Fakültesi'nde okuyan Erdoğan, bu okuldan 1981 yılında mezun oldu.

Futbolla 1969-1982 yılları arasında amatör olarak ilgilendi. Lise ve üniversite yıllarında aynı zamanda bazı gençlik kolları ve teşkilatlarında görev aldı. 1984'te Refah Partisi'nin Beyoğlu ilçe başkanı, 1985'te ise İstanbul il başkanlığı görevlerini üstlendi. 27 Mart 1994'te yapılan yerel seçimlerde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçildi.

1999 sonrası Türkiye’de Refah Partisi ve benzeri partilerin kapatılması sürecinde, Erdoğan 2001 yılında AKP’yi kurdu. 2002 seçimlerinde partisi başarılı oldu. 14 Mayıs 2003’te Başbakan oldu. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde Türkiye Cumhuriyeti’nin 60. Hükûmeti’ni kurdu. 2014 yılında halkoyuyla yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, ülke tarihinde halk tarafından seçilen ilk cumhurbaşkanı oldu. Türkiye’nin 12. Cumhurbaşkanı olarak göreve başladı. Ardından, Türkiye’nin parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi’ne geçtiği dönemde yapılan 24 Haziran 2018 seçimlerinde tekrar cumhurbaşkanı seçilmiş ve yeni sistemin ilk devlet başkanı olarak görevine devam etmiştir.

14 Mayıs 2023'te gerçekleştirilen ve ikinci tura kalan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, 28 Mayıs 2023 tarihindeki ikinci turda tekrar cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Halen görevine devam etmektedir.

Kaynakça

[https://tr.wikipedia.org/wiki Cturkiye_cumhurbaskanlarilistesi](https://tr.wikipedia.org/wiki/Cturkiye_cumhurbaskanlarilistesi)

<https://bianet.org/haber/turkiye-nin-12-cumhurbaskani-196437>

tccbhttps://[tccb.gov](https://tccb.gov.tr).trhttps://tccb.gov.tr/cumhurbaskanlarimiz/

<https://www.gzt.com/jurnalist/turkiye-cumhuriyeti-tarihindeki-cumhurbaskanlari-listesi-3469967>